

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 338.439:658

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2019-4-2>

Мостова А.Д.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри міжнародного маркетингу
Університету імені Альфреда Нобеля

Mostova Anastasiia

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer of International Marketing Department,
Alfred Nobel University, Dnipro

ОЦІНКА ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

STATE FOOD SECURITY ASSESSMENT AT THE INTERNATIONAL LEVEL

У статті проведено дослідження основних методичних рекомендацій щодо оцінювання рівня продовольчої безпеки на міжнародному рівні. Розглянуто методики оцінки продовольчої безпеки держави, розроблені міжнародними компетентними організаціями. Представлено аналітичні дані, що характеризують стан продовольчої безпеки України за методикою FAO на основі показників раціону харчування населення та забезпечення продовольчої безпеки за рахунок внутрішнього виробництва; індикаторів економічної доступності продовольства для населення, а також стану інфраструктури країни; показників продовольчої незалежності та політичної стабільності держави; показників, що характеризують рівень доступу до води та засобів санітарії, негативні наслідки від недостатньої кількості споживання продуктів харчування та мікроелементів. Проведено оцінку продовольчої безпеки України за міжнародною методологією. Сформульовано основні загрози продовольчої безпеки України відповідно до результатів моніторингу.

Ключові слова: методичні підходи, моніторинг, оцінка продовольчої безпеки, міжнародний досвід.

В статье проведено исследование основных методических рекомендаций по оценке уровня продовольственной безопасности на международном уровне. Рассмотрены методики оценки продовольственной безопасности государства, разработанные международными компетентными организациями. Представлены аналитические данные, характеризующие состояние продовольственной безопасности Украины по методике FAO на основе показателей рациона питания населения и обеспечения продовольственной безопасности за счет внутреннего производства; индикаторов экономической доступности продовольствия для населения, а также состояния инфраструктуры страны; показателей продовольственной независимости и политической стабильности государства; показателей, характеризующих уровень доступа к воде и средствам санитарии, негативные последствия от недостатка потребления продуктов питания и микроэлементов. Проведена оценка продовольственной безопасности Украины по международной методологии. Сформулированы основные угрозы продовольственной безопасности Украины согласно результатам мониторинга.

Ключевые слова: методические подходы, мониторинг, оценка продовольственной безопасности, международный опыт.

The article examines the basic methodological recommendations to the food security assessment at the international level. The methods of the state food security assessment developed by international competent organizations are considered. The basic principles of food security in accordance with international experience are explored. The basic methodological approaches that provide for the assessment of food security at the national level and at the level of households (individuals) in the world practice are presented. The analytical data characterizing the trends of food security of Ukraine according to the FAO methodology are presented on the basis of indicators of the diet of the population and ensuring food security through domestic production; indicators of the economic accessibility of food

for the population and the state of the country's infrastructure; indicators of food independence and political stability of the state; indicators that characterize the level of access to water and sanitation, the negative effects of insufficient consumption of food and trace elements. The international food security assessment methodology, developed by FAO, is based on the monitoring of food security threats and their impact on the quality of life of the population. The essence of the methodology is to measure the level achieved and the dynamics of basic food security indicators. The estimation results are obtained by calculating the world average and the regional average. The main positive and negative characteristics of FAO methodology for food security assessment were identified. The methodology allows to analyze the dynamics of food security indicators and is most effective for countries with low levels of self-sufficiency for which it is important to monitor progress in the fight against hunger and malnutrition. The disadvantage of the methodology is the complexity of adapting the indicators for internal assessment of security threats. Statistical information is provided individually by each country and national correspondent. The assessment of Ukraine's food security according to the international methodology has been carried out. The main threats to Ukraine's food security are formulated in accordance with the monitoring results.

Keywords: *methodological approaches, monitoring, food security assessment, international experience.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема забезпечення національної продовольчої безпеки є стратегічним пріоритетом забезпечення конкурентоспроможності держави у глобальному середовищі та стійкого соціально-економічного розвитку. Посилення внутрішніх та зовнішніх загроз продовольчої безпеки, серед яких найбільш гострими для України є низький рівень доходів населення, що спричиняє низьку якість харчування, обмеженість фінансування аграрного сектору та гальмування його розвитку, недосконалість інфраструктурного забезпечення продовольчого комплексу, актуалізує необхідність систематичної оцінки та моніторингу стану продовольчої безпеки, особливо порівняно зі загальносвітовими тенденціями з використанням міжнародних методологічних підходів. Окрім того, необхідна обґрунтована та достовірна аналітична база для оцінки продовольчої безпеки як на національному, так і на світовому рівні для своєчасного реагування на можливі загрози і виклики та формування стратегії продовольчої безпеки кожної держави.

Актуальність дослідження міжнародних методик оцінки продовольчої безпеки пояснюється необхідністю гармонізації українського законодавства у сфері продовольчої безпеки відповідно до світових правових норм і стандартів оцінки. Результати моніторингу продовольчої безпеки України відповідно до міжнародних методологій дадуть змогу провести порівняльний аналіз тенденцій на світовому рівні та розробити рекомендації щодо виявлення, оцінки та прогнозування загроз у продовольчій сфері. Високий рівень продовольчої безпеки за міжнародними стандартами забезпечить Україні стійку світову позицію на глобальному ринку з конкурентоспроможною системою продовольчого забезпечення. Отже, важливість дослідження методологічних та методичних засад оцінки продовольчої безпеки на міжнародному рівні та практичне їх застосування не викликають сумнівів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Наукові підходи до формування методик оцінки стану продовольчої безпеки представлено у фундаментальних працях зарубіжних та вітчизняних фахівців. Зокрема, методологічні та методичні аспекти оцінки державної продовольчої безпеки України представлені у розробках таких авто-

рів, як В. Власов, В. Саблук, М. Лисак [4], О. Гойчук [3], О. Кардаш [10], С. Урба [13], О. Банах [1], Ю. Харзішвілі, Є. Дронь [7] та ін.

На державному рівні розроблена низка нормативно-правових документів та методичних рекомендацій. Регулювання питань методичного забезпечення оцінки стану продовольчої безпеки України за розробленими індикаторами здійснюється: Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 № 1277 [5], проектом закону України «Про продовольчу безпеку України» від 28.04.2011 № 8370-1 [6], Методикою визначення основних індикаторів продовольчої безпеки, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання продовольчої безпеки» від 05.12.2007 № 1379 [2].

На міжнародному рівні оцінку та моніторинг продовольчої безпеки здійснюють Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO) і європейський аналітичний підрозділ The Economist Intelligence Unit [9; 11].

Таким чином, наявна нормативно-правова та методична база оцінки продовольчої безпеки дає змогу комплексно і достовірно виявити загрози і виклики за розробленими системами індикаторів для прийняття управлінських рішень на державному та глобальному рівнях. Однак необхідне поглиблення дослідження міжнародного досвіду оцінки продовольчої безпеки та проблем невідповідності методологічних підходів та окремих вітчизняних індикаторів міжнародним.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження методологічних та методичних підходів до оцінки продовольчої безпеки держави на міжнародному рівні та оцінка продовольчої безпеки за методологією FAO.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Міжнародні організації FAO та EIU використовують методологічні підходи дослідження та індикатори, що відрізняються між собою. Спільною метою оцінювання стану продовольчої безпеки є виявлення потенційних загроз фізичній, економічній доступності продовольства для населення, якості та безпеки.

Як і в ЄС, так і в кожній країні-учасниці діють так звані «сім основних принципів забезпечення безпеки продуктів харчування»: взаємодія між усіма ланками продовольчого ланцюга, відповідальність підприємця, відстеження, незалежна наукова оцінка ризику,

поділ повноважень між сферами оцінки ризику та менеджменту ризику, попередження, прозора комунікація ризику [8].

Світова практика у продовольчій сфері представлена багатьма методиками, що дають змогу провести оцінку та моніторинг стану продовольчої безпеки. Сучасні методичні підходи передбачають оцінку продовольчої безпеки на загальнодержавному рівні та на рівні домогосподарств (індивідів). Державна продовольча безпека оцінюється за допомогою: секторного аналізу; демографічного обстеження й обстеження стану здоров'я – DHS (Demographic and Health Surveys); обстеження витрат домогосподарства – HES (Household Expenditure Survey); обстеження рівня життя – LSMS (Living Standards Measurement Study); методу рахунку використання поставок – SUA (Single Use Accounts) і продовольчі баланси – FBS (Food Balance Sheet); індексу багатовимірної продовольчої безпеки – FIMI (Food Insecurity Multidimensional Index); європейської методики; японської методики та ін. [13].

Продовольча безпека на рівні домогосподарства (індивіда) оцінюється за допомогою таких методів, як: дослідження споживання продуктів харчування – дослідження індивідуального раціону харчування; антропометричних досліджень; обстеження витрат домогосподарств; аліментарного базисного дослідження тощо [13]. Основні методики оцінки продовольчої безпеки домогосподарств поділяють на прямі та непрямі [12]. Пряма методика передбачає оцінювання достатності харчування та його дефіциту на основі дослідження споживання антропометричних даних (енергетична цінність харчування і співвідношення ваги людини та зростання обсягів споживання продовольства). Непряма методика передбачає оцінку рівня недоїдання на основі доходів домогосподарства, оскільки низькі доходи є головною перешкодою для створення умов для повноцінного харчування населення [13].

Методологія міжнародної оцінки продовольчої безпеки FAO ґрунтується на цілі моніторингу загроз продовольчій безпеці та їх впливу на якість життя населення. Суть її полягає у тому, що вимірюються досягнутий рівень і динаміка базових показників продовольчої безпеки. Результати оцінки отримуються шляхом розрахунку світових середніх показників і середнього значення по регіонах. Методика дає змогу аналізувати динаміку показників забезпеченості продовольством та є найбільш ефективною для держав із недостатнім рівнем самозабезпечення, для яких актуально проводити моніторинг прогресу в боротьбі з голодом і недоїданням. Недоліком методики є складність адаптації індикаторів для внутрішньої оцінки загроз безпеці. Статистична інформація надається самостійно кожною країною і національними кореспондентами.

Методологія міжнародної оцінки продовольчої безпеки, розроблена The Economist Intelligence Unit (EIU), спрямована на аналіз і виявлення сильних та слабких сторін національних систем продовольчої безпеки. Суть методології полягає у формуванні глобальної моделі продовольчої безпеки і побудові рейтингу країн світу. Методика оцінки продовольчої

безпеки EIU полягає у визначенні інтегрального індексу у розрізі країн, груп країн за рівнем ВВП на душу населення і глобального, дає змогу вивчити досвід держав-лідерів за рівнем продовольчої безпеки з урахуванням передбачених диференційованих підходів і порівняти країни за групами країн по рівнях ВВП на душу населення. Недоліком методики є недостатня оперативність оновлення статистичної інформації по країнах, оскільки збір і обробка інформації проводиться на основі аналізу опублікованих джерел [9; 11].

Оцінка стану продовольчої безпеки за **методикою, розробленою Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (FAO)**, здійснюється за допомогою системи показників із 30 індикаторів за чотирма групами [14].

Перша група індикаторів (Food availability) включає *основні характеристики раціону харчування населення та забезпечення продовольчої безпеки за рахунок внутрішнього виробництва*. Наявність продовольства характеризується показниками калорійності харчування, середньої вартості виробництва продовольства, середнього обсягу споживання білка, середнього обсягу споживання білка тваринного походження, частки отриманої енергії від споживання зернових, коренеплодів, бульбоплодів. Продовольча безпека вважається стабільною за зростання всіх названих індикаторів. У табл. 1 показано результати оцінки продовольчої безпеки за показниками групи Food availability на прикладі держав із найбільш стабільним рівнем продовольчої безпеки та сусідніх держав.

Як видно з даних таблиці, якість харчування економічно розвинутих держав за всіма показниками групи Food availability перевищує відповідні індикатори по Україні. Порівняно з отриманими індикаторами сусідніх країн наша держава найбільш суттєво відстає за середнім обсягом споживання білка, у тому числі тваринного походження, а також калорійності харчування. При цьому середня вартість виробництва продовольства в Україні знаходиться на рівні з іншими державами і навіть перевищує відповідні показники.

Друга група індикаторів (Food access) включає *основні характеристики економічної доступності продовольства для населення, а також стану інфраструктури країни*. Доступність продовольства, за методикою FAO, оцінюється: часткою асфальтованих доріг у структурі загальної протяжності доріг, густотою автомобільних шляхів, густотою залізничних шляхів, густотою залізничних шляхів, рівнем ВВП на душу населення, індексом споживчих цін на продовольство, індексом розповсюдження недоїдання, питомою вагою продовольчих витрат серед бідних, рівнем продовольчого дефіциту. У табл. 2 наведено окремі індикатори продовольчої безпеки за методикою FAO для другої групи.

За даними таблиці видно, що майже всі значення індикаторів групи Food access в Україні знаходяться на нижчому рівні порівняно з іншими країнами. Зокрема, ВВП на душу населення у 2017 р. в декілька раз менше, ніж у розвинутих держав. При цьому відсоток людей, які страждають від небезпечної їжі, та

Результати моніторингу продовольчої безпеки за методикою FAO
за показниками групи Food availability в середньому за три роки

Індикатори	Значення індикатора					
	Україна	Польща	Республіка Білорусь	Угорщина	Великобританія	США
Середній обсяг споживання білка, грам на душу населення в день	87,7	101,3	96,7	79,8	102,7	108,7
Середній обсяг споживання білка тваринного походження, грам на душу населення в день	42	52	56	43	58	69
Калорійність харчування, %	119	138	133	126	135	148
Середня вартість виробництва продуктів харчування, \$ на душу населення	398	325	380	355	170	469

Джерело: складено автором за даними [8]

Результати моніторингу продовольчої безпеки за методикою FAO
за показниками групи Food access

Індикатори	Значення індикатора					
	Україна	Польща	Республіка Білорусь	Угорщина	Великобританія	США
ВВП на душу населення, \$	7906,5	27346,3	17741,9	26860,6	39862,3	54470,8
Густота автомобільних шляхів, км на 100 км ² площі суші	3,6	5,9	2,6	7,8	6,7	1,5
Кількість недоїдаючих, млн	1,5	-	-	-	-	-
Поширеність недоїдання, %	3,5	-	-	-	-	-
Кількість людей, які страждають від небезпечної їжі, %	0,8	0,3	-	0,1	1,2	3,3
Поширеність вираженої харчової незабезпеченості у загальній чисельності населення, %	1,8	0,7	-	0,8	1,8	1

Джерело: складено автором за даними [8]

поширеність харчової незабезпеченості значно перевищують відповідні показники інших країн.

Третя група індикаторів (Economic and political stability) включає найбільш важливі характеристики продовольчої незалежності та політичної стабільності держави. Стабільність продовольчого забезпечення вимірюється показниками: коефіцієнт залежності від імпорту зернових, відсоток орних земель, обладнаних для зрошення, частка імпорту продовольства в загальному обсязі експорту продовольства, політична стабільність і відсутність насильства або тероризму, непостійність цін на вітчизняні продовольчі товари, динаміка виробництва продовольства на душу населення, динаміка наявності продовольства на душу населення. У табл. 3 наведено окремі індикатори продовольчої безпеки за методикою FAO для третьої групи.

За даними аналізу можна зробити висновок, що за досить високого порівняно з іншими країнами обсягу виробництва продовольства у грошовому еквіваленті та низького відсотка імпортного продовольства відносно обсягів експорту держава не може гарантувати продовольчу безпеку на рівні економічно розвинутих країн. Наявність продуктів харчування на душу населення перевищує показники інших країн, однак, ураховуючи аналіз показників якості харчування (табл. 1), очевидно, що населення України не забезпечене продовольством у достатній кількості й якості. Значений вплив на погіршення продовольчої безпеки має критичний рівень політичної нестабільності та корупції.

Четверта група індикаторів (Food utilization) характеризує рівень доступу до води та засобів санітарії, негативні наслідки від недостатньої кількості споживання продуктів харчування та мікро-

Таблиця 3

**Результати моніторингу продовольчої безпеки за методикою FAO
за показниками групи Economic and political stability**

Індикатори	Значення індикатора					
	Україна	Польща	Республіка Білорусь	Угорщина	Великобританія	США
Виробництво продовольства, тис \$ на душу населення	38,3	14,6	16,2	40,4	8,7	12,7
Частка імпорту продовольчих товарів в загальному обсязі експорту продовольства, %	7	6	5	3	9	4
Наявність продуктів харчування, ккал на душу населення в день	68	30	64	38	16	42
Політична стабільність і відсутність насильства або тероризму, одиниць	-1,89	0,52	0,03	0,81	0,26	0,3

Джерело: складено автором за даними [8]

Таблиця 4

**Результати моніторингу продовольчої безпеки за методикою FAO
за показниками групи Food utilization**

Індикатори	Значення індикатора					
	Україна	Польща	Республіка Білорусь	Угорщина	Великобританія	США
Частка населення, що має доступ до питної води, %	97,7	98,1	98	100	100	100
Частка населення, що має доступ до послуг санітарії, %	95,9	97,9	94,3	98	99,1	99,2
Частка дітей у віці до п'яти років, які відстають у рості, %	22,9	-	4,5	-	-	2,1
Частка дітей у віці до п'яти років зі зниженою масою тіла, %	8,2	-	2,2	-	-	0,5
Частка дітей до п'яти років із зайвою вагою, %	26,5	-	9,7	-	-	6
Поширеність анемії серед жінок репродуктивного віку (15–49 років), %	23,5	25,7	22,6	25,8	15,3	13,3
Поширеність ожиріння серед дорослого населення (18 років і старше), %	26,1	25,6	26,6	28,6	29,5	37,3

Джерело: складено автором за даними [8]

елементів. Продовольче використання оцінюється такими показниками: доступ до поліпшених джерел води, доступ до поліпшених засобів санітарії, відсоток дітей до п'яти років, які страждають атрофією, відсоток дітей у віці до п'яти років, які відстають у рості, відсоток дітей у віці до п'яти років зі зниженою масою тіла, відсоток дорослих, які мають недостатню вагу, поширеність анемії серед вагітних жінок, поширеність анемії серед дітей у віці до п'яти років, відсоток дефіциту вітаміну А серед населення, відсоток дітей шкільного віку (6–12 років) із недостатнім споживанням йоду. Представимо у таблиці окремі індикатори продовольчої безпеки за методикою FAO для четвертої групи.

За даними аналізу таблиці можна зробити висновок, що в Україні порівняно з іншими країнами високі значення показників частки дітей до п'яти років із відставанням у рості, масі тіла та надмірною масою тіла, що свідчить про порушення норм харчування.

Слід відзначити, що розглянута група індикаторів більше підходить для аналізу країн, що розвиваються, оскільки саме для цих країн характерні проблеми, які відображає розглянута група індикаторів.

Таким чином, стан продовольчої безпеки України за методикою FAO можна вважати достатнім порівняно зі світовими показниками. Слід зробити висновок, що оцінка продовольчої безпеки на основі міжнародних методичних підходів необхідна для виявлення стратегічних проблем у продовольчій сфері та об'єктивного аналізу і порівняння тенденцій продовольчої безпеки зі світовими тенденціями.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Оцінку продовольчої безпеки України проведено за окремими індикаторами за методологією FAO. Моніторинг показників раціону харчування населення та забезпечення продовольчої безпеки за рахунок внутрішнього виробництва показав, що порівняно з отриманими

індикаторами сусідніх країн наша держава найбільш суттєво відстає за якості харчування. Середня вартість виробництва продовольства в Україні знаходиться на рівні з іншими державами і навіть перевищує відповідні показники.

За даними моніторингу індикаторів економічної доступності продовольства для населення, а також стану інфраструктури країни можна стверджувати, що майже всі значення індикаторів знаходяться на нижчому рівні порівняно з іншими країнами. При цьому відсоток людей, які страждають від небезпечної їжі, та поширеність харчової незабезпеченості значно перевищують відповідні показники інших країн.

Оцінка показників продовольчої незалежності та політичної стабільності держави показала, що за досить високого порівняно з іншими країнами обсягу виробництва продовольства у грошовому еквіваленті та низького відсотку імпортного продовольства відносно обсягів експорту держава не може гарантувати продовольчу безпеку на рівні економічно розвинутих країн. Значений вплив на погіршення продовольчої безпеки має критичний рівень політичної нестабільності та корупції.

Моніторинг показників, що характеризують рівень доступу до води та засобів санітарії, негативні наслідки від недостатньої кількості споживання продуктів харчування та мікроелементів дає змогу зробити висновок, що в Україні порівняно з іншими країнами спостерігається порушення норм харчування.

Оцінка продовольчої безпеки на основі міжнародних методичних підходів необхідна для виявлення стратегічних проблем у продовольчій сфері та об'єктивного аналізу і порівняння тенденцій продовольчої безпеки зі світовими тенденціями.

Подальші наукові дослідження доцільно присвятити розробленню науково-методичних підходів до оцінки продовольчої безпеки України з урахуванням світового досвіду.

Бібліографічний список:

1. Банах О.І. Огляд та аналіз міжнародних та вітчизняних методик оцінювання продовольчої безпеки. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 1–2(07). С. 94–102.
2. Методика визначення основних індикаторів продовольчої безпеки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 № 1379 «Деякі питання продовольчої безпеки» (редакція від 21.10.2011). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-p> (дата звернення: 20.08.2019).
3. Гойчук О.І. Критерії продовольчої безпеки. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2004. № 1. С. 42–44.
4. Власов В.І., Саблук В.П., Лисак М.А. Методичні підходи до оцінки продовольчої безпеки країни. *Економіка АПК*. 2009. № 8. С. 43–45.
5. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затвержені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsi> (дата звернення: 20.08.2019).
6. Проект закону України «Про продовольчу безпеку України» від 28.04.2011 № 8370-1. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6GI01A.html (дата звернення: 20.08.2019).
7. Харазішвілі Ю.М., Дронь Є.В. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі : аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2014. 117 с.
8. Результати моніторингу показників продовольчої безпеки України. Офіційний сайт Продовольчої й сільськогосподарської організації ООН (FAO). URL : <http://www.fao.org/faostat/ru/#country/230> (дата звернення: 20.08.2019).
9. FAO 1996. Rome Declaration of World Food Security and World Food Summit Plan of Action. URL : <http://www.fao.org> (дата звернення: 20.08.2019).
10. Кардаш О.Л. Сучасне методичне забезпечення оцінювання продовольчої безпеки України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 5(1). С. 194–199.
11. Global food security index 2018: An annual measure of the state of global food security. The Economist Intelligence Unit. 2018. URL : <http://foodsecurityindex.eiu.com> (дата звернення: 20.08.2019).
12. Малигіна В.Д. Методологія забезпечення продовольчої безпеки країни : монографія ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М.І. Туган-Барановського. Донецьк : Ноулідж, 2011. 471 с.
13. Урба С.І. Теоретико-методичні засади оцінки продовольчої безпеки держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 25. Ч. 1. С. 106–111.
14. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Statistics Division. FAO. 2018. URL : <http://www.fao.org/sustainable-development-goals/news/detailnews/ru/c/318294> (дата звернення: 20.08.2019).
15. Мостова А.Д. Удосконалення методичного забезпечення аналізу стану продовольчої безпеки країни. *Економіка та держава*. 2017. № 10. С. 42–47.

References:

1. Banakh O.I. (2017). Ohliad ta analiz mizhnarodnykh ta vitchyznianskykh metodyk otsiniuvannya prodovolchoi bezpeky [Review and analysis of international and national methods of food security assessment]. *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*. Vol. 1-2(07). pp. 94-102.
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007). Metodyka vyznachennia osnovnykh indyikatoriv prodovolchoi bezpeky "Deiaki pytannia prodovolchoi bezpeky" [Methodology for determining the main indicators of food security "Some issues of food security"]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-p> (Accessed 20 August 2019).
3. Hojchuk O.I. (2004). Kryterii prodovolchoi bezpeky [Criteria for food security]. *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*. vol 1, pp. 42-44.
4. Vlasov V.I., Sabluk V.P. and Lysak, M.A. (2009). Metodychni pidkhody shchodo otsinky prodovolchoi bezpeky krainy [Methodological Approaches to Assessing Food Security of the Country]. *Ekonomika APK*. vol. 8, pp. 43-45.
5. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013). Metodychni rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine]. Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsi> (Accessed 20 August 2019).
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011). Pro prodovolchu bezpeku Ukrainy [About the food security of Ukraine]. Available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6GI01A.html (Accessed 20 August 2019).
7. Kharazishvili Yu.M., Dron Ye.V. (2014). Prohnozuvannya indyikatoriv, porohovykh znachen ta rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy u serednostrokovii perspektyvi [Predicting indicators, thresholds and the level of economic security]

- rity of Ukraine in the medium term]. NISD, Kyiv, Ukraine. (in Ukrainian)
8. Results of monitoring of Ukraine's food security indicators. Official site of the United Nations Food and Agriculture Organization (FAO). URL: <http://www.fao.org/faostat/en/#country/230> (Accessed 20 August 2019).
 9. FAO 1996. Rome Declaration of World Food Security and World Food Summit Plan of Action. URL: <http://www.fao.org> (Accessed 20 August 2019).
 10. Kardash O.L. (2015). Suchasne metodychne zabezpechennia otsiniuvannia prodovolchoi bezpeky Ukrainy [Modern methodological support for food safety assessment of Ukraine]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 5(1), pp. 194-199.
 11. Global food security index 2018: An annual measure of the state of global food security (2018). The Economist Intelligence Unit. URL: <http://foodsecurityindex.eiu.com> (Accessed 20 August 2019).
 12. Malyhina V.D. (2011) Metodolohiia zabezpechennia prodovolchoi bezpeky krainy [Methodology of ensuring food safety of the country]. NOULIDZh, Donetsk, Ukraine. (in Ukrainian)
 13. Urba S.I. (2017). Teoretyko-metodychni zasady otsinky prodovolchoi bezpeky derzhavy [Theoretical and methodological principles of state food security assessment]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. 25(1), pp. 106-111.
 14. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Statistics Division. FAO. 2018. URL: <http://www.fao.org/sustainable-development-goals/news/detailnews/ru/c/318294> (Accessed 20 August 2019).
 15. Mostova A.D. (2017) Udoskonalennia metodychnoho zabezpechennia analizu stanu prodovolchoi bezpeky krainy [Improvement of the methodological support of the analysis of the state of food security of the country]. *Ekonomika ta derzhava*. vol. 10, pp. 42-47.